Suomen luonnonsuojeluliitto

Eduskunnan ympäristövaliokunnalle 10.2.2022

U 84/2021 vp

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi jätteiden siirroista sekä asetusten (EU) N:o 1257/2013 ja (EU) 2020/1056 muuttamisesta (jätteensiirtoasetus)
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kirjelma/Documents/U_84+2021.pdf

Jätteensiirtoasetuksen pyrkimys helpottaa sisäisiä siirtoja voi johtaa osin huonoimman ympäristönsuojelun tason ja ”heikoimman lenkin” etsimiseen EUssa, ETAssa ja EFTAssa

Suomen luonnonsuojeluliitto kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta. Kannatamme jätteensiistoasetuksen tavoitteita ja uudistusta, mutta haluaisimme vielä kiinnittää valiokunnan huomiota asetuksen jatkovalmistelussa seuraaviin seikkoihin.

Jätteiden siirtojen laillisuuden lisäksi tulee kiinnittää erityistä huomioita kyseisten jätteiden käsittelyyn. Vaarallisen ja ympäristöä pilaavan jätteen tuottajat etsivät taloudellisesti halvinta keinoa jätteiden hävittämiseen. Tämä menee oikeiden kiertotalouden tavoitteiden ohi, jos säätelyllä ei tiukasti varmisteta, että toiminnasta ei seuraa alueella laittomia seurauksia. Tämän tulee tarkoittaa tarkempaa jätteiden käsittelyn luvituksen valvontaa kaikissa säätelyn maissa. Esimerkkinä on vaarallisen kyllästetyn puujätteen polttaminen. Suomessa tähän on havaittu liittyvän merkittäviä ongelmia esimerkiksi arseenin ilmapäästöistä ja hankkeet eivät ole edenneet ympäristöluvituksessa. Kyseistä jätettä viedään poltettavaksi Saksaan ilmeisesti Suomessa esitettyä heikommilla ilmapäästöjen puhdistustasolla.

EUn ja kumppanialueiden tulee selvittää jätteiden siirron kohteiden ympäristölupamenettelyjen laillisuus sekä erot ympäristövaikutusten arvioinneissa ja lupakäytännöissä, jotka johtavat jätevirtoihin maasta toiseen.

Jätteiden siirron haitat ja vaarat sekä paikallisen käsittelyn kehittäminen on huomioitava
Tulee kiinnittää huomioita siihen, että jätteiden kuljetus sinänsä aiheuttaa päästöjä ja käsittää riskejä. Jätteen keskitetyllä käsittelyllä tai uusiokäytöllä ei välttämättä saavuteta todellista hyötyä. EUn tulee kehittää myös paikallista jätteiden uusiokäyttöä, kierrätystä ja sen ympäristöturvallisuuden varmistamista.

Suomalaiset termit: hasardi- eli ns. vaaralliset jätteet vs vaarattomat jätteet
Kiinnitämme huomiota Suomen omaksumaan harhaanjohtavaan terminologiaan ”vaarallinen” ja ”vaaraton” jäte vastaten EU termejä ”hazardous” ja ”non-hazardous” waste. Kyseessä on erittäin valitettava ja ilmeisen tarkoitushakuinen käännösmanipulaatio. Vastaava tulkinta on johtanut esimerkiksi siihen, että valtion viranomainen GTK esittää oikeudessa ja viranomaisprosesseissa, jos kemikaalin suomalaisessa käyttöturvallisuustiedotteessa ei mainita ”vaarallista” ainetta, niin se soveltuu

”vaarattomana” ympäristöön ja pohjaveteen laskettavaksi[1]. Sanan ”hazard” kääntäminen sanalla vaarallinen ei tässä ole oikein. Suomenkielessä on vastaava termi hasardi, joka vastaavasti tarkoittaa uhkapeliä[2]. Jätteiden ja kemikaalien yhteydessä mahdollinen käännös voisi olla ”erityinen riski”, erityisriski tai yksinkertaisesti hasardi, vaaraton olisi erityisriskitön, hasarditon tai riskiluokaton.

Jätteiden koostumustiedon ja luokituksen parantaminen

EUn tulee erityisesti kiinnittää huomioita jätteiden luokituksen tarkentamisessa ja niiden kattaviin koostumustietoihin ja näiden seuraamiseen. Nykyinen pakkausmerkintälainsäädännön luokitus, jossa alle 0.1% pitoisuus poistaa tarpeen seurata hasardi/vaarallisia aineita tuo erityisiä riskejä jätteenkäsittelyyn. Jätteiden luokituksessa tarkkaillan tyypillisesti pientä joukkoa raskasmetalleja ja hasardi/vaarallisia aineita. Esimerkiksi jätteen tai hasardi/vaarallisen jätteen polton tuhkissa on merkittävästi suurempi joukko ongelmallisia ja haitallisia aineita. Kun jätteiden käsittelyssä ja kierrätyksessä ei huomioida näitä seurauksena voi olla merkittäviä ympäristövahinkoja jätteenkäsittelyn ja uusiokäytön yhteydessä.

Tässä yhteydessä hasardittomiksi/vaarattomiksi luokitellut ”vihreät jätteet” voivat olla merkittävän vaarallisia tai haitallisia erityisesti käsittelyissä, jotka eivät huomioi niiden kaikkia ympäristölle vaarallisia haitta-aineita. Termi ”vihreä jäte” käsittää merkittäviä viherpesun riskejä ja on harhaanjohtava. Näiden jätetyyppien luokittelu, tarkkailua, valvontaa ja säätelyä tulee myös kehittää ympäristöturvallisuuden kattavaksi varmistamiseksi.

Jätehierarkian noudattaminen vähentää jätteensiirron tarvetta

Ensisijaisesti tulee pyrkiä tuotteiden uusiokäyttöön, niiden jätteeksi päätymisen estämiseksi. Asetuksessa mainitaan uusiomateriaalikäyttö. Materiaalikäytön tulisi tähdätä mahdollisimman vähäiseen materiaalien käsittelyyn ja muuttamiseen. Kierrätyksen ollessa yksinkertaista, tarve monimutkaisille keskitetyille laitoksille ja kuljetuksille maasta toiseen on vähäisempi.

Laivojen kierrätys

Asetuksen kohteena kohteena on myös laivojen kierrätys. Laivan rakentaminen ja mahdollinen kierrättäminen raaka-aineena on äärimmäisen suuri energian, ilmastopäästöjen ja raaka-aineen investointi. Merkittävä osa laivoista rakennetaan viihdekäyttöön, mikä sinänsä on ongelmallista kestävän kehityksen ja ilmastotavoitteiden kannalta.

EUn tulee jätehierarkian mukaisesti ensisijaisesti estää jätteen syntymistä. Siksi tulee pyrkiä laivojen uusiokäyttöön sekä kierrätykseen rakenteina, joko laivoiksi tai esimerkiksi asunnoiksi tai muiksi rakennuksiksi. On ongelmallista, että EU korostaa voimakkaasti raaka-ainekierrätystä, mutta sillä ei ole toimenpiteitä jätteen synnyn ehkäisemiseksi. Matkustajalaivojen osalta jätteen synnyn estäminen voi tarkoittaa myös matkailun kehittämistä kestävämpään suuntaan esimerkiksi rautatiematkailun kehittämistä rannikoilla risteilyalusten sijasta.

EUssa on merkittävä laivanrakennusteollisuus, joka on suuntautunut uusien laivojen valmistamiseen. Kestävä kehitys tarkoittaisi tämän teollisuuden ohjaamista laivojen uusiokäyttöön runkoina ja rakenteina. Laiva voisi olla uusiorakennettavissa samalla telakalla, jolla se on valmistettu.

[1] Lisätietojan SLL Jari Natunen

[2] ”Sanakirjamääritelmän mukaisesti hasardi tarkoittaa uhkapeliä, onnenkauppaa, sattumaa. Se pohjautuu arabiankieliseen arpapeliä merkitsevään sanaan az-zahr.” https://www.kirjastot.fi/kysy/mika-on-hasardi

Lisätietoja:

Jari Natunen,
Ympäristöbiokemisti, FT
Erityisasiasntuntija
jari.natunen@sll.fi
044 21 00 453